

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr, $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árszámítás adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy. Kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A polgári házasságról.

Optimista vagyok. Teljesen bízom egyházunk jelenében és jövőjében. Jövőjét fényesnek és dicsőnek látom, mert benne olyan erő és hatalom van, — a hit, igazság és szabadság hatalma — a mely nagyobb az állam, nagyobb a tudomány és művészet hatalmánál is. Az emberiséget boldogító alkotások között, semmi-ben sem nyilatkozik az isteni erő hatalmasabban, mint ebben. Én tehát egyáltalában nem aggódok az állam egyházpolitikai iránya és tényei miatt. Ha egyházunkat még ilyen intézkedés is tönkre tenné, nem érdekelné meg a létezését. Több erőnek, több hatalomnak kell benne lenni. Sőt azt sem habozom kimondani, hogy olyan egyháznak, a mely akár az állam, akár a tudomány vagy bármely, az emberiség felvilágosodására és jólétére vonatkozó intézmény helyes irányú fejlődésének útjában áll, nincs létjogosultsága. *Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes* Mát. ev. 5, 48. Az egyháznak az állami fejlődést és előhaladást biztosító intézkedések csak akkor ártanának, vagy arra nézve végzetessékké csak akkor válnának, ha az egyház nem volna képes az új viszonyokba belehelyezkedni; ha merev, mozdulatlan cadaver volna.

Nincs hát a polgári házasság miatt sem mit aggódnunk. Én Révész Imrével tartok, a ki már 1873-ban, az ő nagy tudománynyal és valódi evangéliumi reformált szellemben szerkesztett „Figyelmező“-jében, a polgári házasságról így nyilatkozik: „nekem részemről a polgári házasság ellen működni, legtávolabbról sincs szándékomban; sőt nyíltan bevallom, hogy az ellen, az elmélet, a tudomány és evangéliumi protestáns vallásunk szempontjából, alapos kifogást tenni képes nem vagyok; erősen hiszem, hogy általa, a klérussal való sok vesződéseink, külö-

nösen a vegyes házasságok mezején meg fognak szünni.“ Egyébiránt bármiként vélekedjék valaki, az már tény, hogy a polgári házasság hívá vagy hivatlanul beköszöntött hozzánk, így vele foglalkozni kénytelenek vagyunk.

Egészen alkalmoszerű tárgya volt tehát a folyó évi október 31-én Debreczenben tartott református egyházi értekezletnek, Csiky Lajos debreczeni hittanár következő című értekezése: „A református egyház helyzete az új viszonyok között s a ref. lelkesz teendői az egyháztársadalomban.“ Ebben a többek között megemlékezett a polgári házasságról is és azon határozott javaslatot terjesztette elő, hogy az értekezlet keresse meg az egyházkerületet, miszerint az esketési agendának az új viszonyokhoz való alkalmazásáról gondoskodják. Ez nagyon szükséges dolog.

Hogy az erről való elmélkedés és komoly vizsgálódás élesztésére az említett alapos dolgozat mellett, egy szikrával én is járuljak, idézem Révész Imrének már jelzett értekezéséből a következőket:

A francia reformált egyháznak mult évben tartott alkotmányozó zsinata (1872.), a mint azt annak idejében mi is megemlégtünk e folyóiratban, a reformált egyházi tagságnak egyik feltételül azt állította fel, hogy a polgárilag megkötött házasság egyházilag is megáldassék; vagy más szavakkal: az olyan református ember, a ki polgárilag megkötött házasságának egyházi szertartás szerinti megáldását mellőzi, nem tartatik a református egyház jogképes tagjának s presbyterségre stb. nem választható.

A mi már a franciaországi reformált egyház liturgiáját illeti, az nagyon egyszerű, de egészen vallásos s azon formulából van némi változtatásokkal módosítva, a melyet egykor maga Kálvin fogalmazott.

A házasság egyházi megáldatása rendszerint templomban történik. A házasfelek megállanak a szószék előtt s a lelkész így szól: „Segedelmünk légyen az Isten nevében, a ki teremtette a mennyet és földet! Amen. Ti azért állotok itt az Isten előtt, hogy áldását kérjétek házasságtokra s ünnepélyesen kötelezzétek magatokat a házassági köteleességek kölcsönös teljesítésére.“ — Ezután a lelkész így szól a gyülekezethez: „Isten, ki az emberi nemzetnek Atyja, megalkotván az eget és a földet, lakhelyet szerzett az ember számára, az embert saját képére teremté, s adott mellé, hozzája hasonló segédet. Ez volt a házasság szereztetése“ stb. stb. Egy-két pontban röviden előadja a házasság isteni eredetét s a Jézus Krisztusnak e tárgyra vonatkozó nyilatkozatait. Ezek után nem esküformát mond el a jegyesekkel, hanem kérdést intéz hozzájuk külön-külön. A kérdés tartalma ez: Ön N. N. nyilvánítsa itt az Isten előtt és ezen gyülekezet előtt, hogy Ön feleségül vette s veszi, az ím itt levő N. N. nőt; igéri-e Ön, hogy őt szereti, gondját viseli, iránta hű leend, miként egy keresztyén férj tartozik lenni az ő neje iránt és a mint azt az Isten parancsolja a mi Urunk Jézus Krisztusnak szent evangéliomában? A nőhöz intézett kérdésben ezen pont is van: „Igéri-e Ön, hogy férjének engedelmeskedni fog minden jó és tisztességes dologban?“

A házasfelek „igen“-t mondván, a lelkész erélyesen inti őket, hogy fogadásukat soha el ne feledjék, éljenek a szent házasság köteléke alatt békében, egyességben, tisztességben; a családi isteni tiszteletnek szent szokását maguk között szakadatlanul fentartsák, mert ez az élet küzdelmei között könnyebbülést, próbái között vigasztalást ad stb. Ezután a gyülekezettel együtt könyörög, kérvén az Isten áldását a házasokra. Végre ismét a házasfelekhez fordulván, így szól: „Az Isten, a mi mennyei Atyánk áldjon meg titeket, engedje meg nektek kegyelmesen, hogy sok ideig élhessetek együtt, boldogságban, szentségben, s az ő félelmében és szeretetében. Ugy legyen! Menjetek el békeséggel; emlékezzetek meg a szegényekről; a békeségnek Istene legyen veletek.“

Ime ennyi, a mit ez alkalommal közölni jónak láttam. Ajánlom az újabb nemzedéknek különösen az említett cikket, nagy tájékozást és megnyugvást nyújt az, ezen fontos kérdésben.

Kis-Ujszállás, 1894. november 3.

Gulyás Lajos,
ev. ref. lelkész.

Viribus unitis.

E lap legutóbbi számában igen figyelemre méltó kérdést vetett fel Czinke I. erdőbényei lelkész úr azon alkalomból, hogy a sárospataki jogakadémiának jövődjét illető néhány megjegyzést tettünk akkor, a midőn azon jogakadémia érdekében az államsegély igénybevételének szándékáról vettünk és adtunk hírt.

Nem mulasztottuk el az alkalmat akkor sem, más esetben sem, hogy legalább pár szóval ne czélozzunk arra az erőpazarlásra, a mely református tanügyi politikánkat mai napig jellemzi, arra a tervszerűtlenségre, arra a száz-meg ezerfelé divergáló törekvésre, a mely egymást keresztezi, egyik a másikat akadályozza, sőt egyenesen feltartóztatja, vagy a legjobb esetben is egyik a másikat nem támogatja, tudomást sem vesz róla. Nevezzük e ziláltságot, e széthúzást partikulárizmusnak vagy bármi egyébnek, kétségtelen az, hogy ennek hátrányos következményeit, az egységes irány és erőegyesítés hiányát mindig sulyosabban érezzük, a mint elszigetelt és megosztott erőinket mindinkább meghaladó feladatokat és köteleességeket állítanak elibünk a kor, sőt a törvények elodázhatatlan követeléseit. És érezzük annyival is inkább, minél magasabb fokáról van szó az oktatásügynek, minél inkább előtérbe lép annak szüksége, hogy az egyetemes egyház erejével hozzuk létre és emeljük fel azon magas oktatásügyi intézményeket, a melyek egyetemes egyházi és felekezeti tanügyi érdekeink kielégítésére lennének hivatva.

Ezek a gondolatok uralkodtak felettünk akkor is, a midőn azt láttuk, hogy a sárospataki főiskola, úgyszólván végső erőfeszítéssel, felállítja jogakadémiáján a 7-dik és 8-dik tanszékeket akkor, a mikor az ötödik theologiai tanszékre alig talál alapokat, a mikor a 3-dik bölcsészeti tanszék (történelmi) már áldozatul esett a jogakadémiának s a mikor gymnasiumában egyetlen parallel osztályt sem lévén képes felállítani, a folyvást szaporodó teljes gymnasiumok hatása folytán is annak az eshetőségnek van kitéve a főiskola, hogy lassanként elveszíti azt a vidéket, a melyre támaszkodhatott, hatása szűkebb határok között érvényesülhet s ennek folytán jelentősége alászáll, épen dereka, törzse vékonyul meg s így felső hajtásai sem lesznek többé oly erőteljesek. Igaz, kétségtelen dolog, hogy van ebben az áldozatkészségben valami felemelő, elismerésre méltó; példaadásul is szolgálhatna más helyeken, épen Debreczenben is, a hol a virágzásnak különben minden külső tényezőjével dicsekedhető jogakadémia alig ké-

pes a közöny és tájékozatlanság miatt, kiküzdeni a mindennapi megélhetés legközönségesebb előfeltételeit. Azt is jól tudom és érzem, hogy a jog- és államtudományi oktatás minő fontossággal bír felekezeti oktatásunk körében, s erre nézve távolról sem értek egyet Czinke úrral, a ki a jogakadémiát olyan oldalbordánknak tekinti, a mely voltaképen nem is a miénk, csak hit nélkül él velünk; sőt meddőnek tartanék minden oly vitát, a melynek az lenne tárgya, hogy vajjon a népoktatás, a közép-oktatás vagy a felső s itt épen a jogi oktatás körül csoportosulnak-e nagyobb súlylyal és tömeggel egyházi és felekezeti érdekeink? Mert hiszen valamint különféle értékeket egymással összemérni nem lehet, épen úgy nehéz volna eldönteni azt, hogy vajjon a protestáns szellemnek a népoktatás körében, vagy a középiskolai vagy főiskolai oktatásnál való érvényesülése kívánatosabb-e egyházunk érdekében s vajjon pótolhatja-e egyik a másik hiányát? De mindczettől eltekintve, vajjon nem kell-e számot vetnünk a viszonyokkal, a valódi szükségletekkel s erőink mértékével akkor, a midőn az utóbbinak épen véghatáraihoz jutottunk el? Vajjon helyes, eszélyes dolog-e erőszakolni egy oly tanintézet fenmaradását, a melynek fejlődését a kedvezőtlen külső viszonyok miatt még a messze jövőben sem lehet reményelni? Hiszen az a hallgatói létszám, a melyet Cz. úr a jogakadémia fentartásának igazolására elegendőnek tart (körülbelől 50), valóban csak relative, t. i. az ott lévő theologiához képest látszik elegendőnek; csak hogy a theologiai akadémia létszámcsökkenése általános, országos jelenség, melynek általános okai vannak, míg a jogakadémia alacsony létszáma épen nem általános, hanem helyi dolog lévén, helyi okoknak tulajdonítandó.

Nem értünk tehát abban egyet Cz. úrral, hogy a sárospataki jogakadémia fentartásának csupán azért kellene ellent mondanunk, mert sorvasztja a theol. akadémiát és gymnasiumot; hanem azért is, mert nem látjuk azon a helyen életrevaló intézménynek. És ezen alig is lehet csodálkozni; mert nem remélhetjük sohasem a joghallgatóknak nagyobb mérvű csoportosulását olyan pontokon, a hol az elhelyezkedés nehézségeitől s társadalmi és kulturális tényezők művelő hatásának hiányától eltekintve, a hallgató a jog- és államélet gyakorlati intézményeit úgyszólván semmiben sem láthatja megtestesülve.

Ugy a sárospataki főiskola, mint egyetemes tanügyünk érdeke azt követelné tehát, hogy felhagyva azzal a reménytelen küzdelemmel, a melyet a jogakadémia fentartása érdekében a kedvezőtlen helyi viszonyokkal folytatnak,

szüntessék meg ez akadémiát, a helyett, hogy az államsegélylyel galvanizálni igyekeznének s az ekként felszabaduló anyagi erőforrások segélyével bővítsék ki a gymnasiumot, erősítsék s egészítsék ki a theologiai akadémiát, mely utóbbinak fentartását nemcsak a hagyomány, hanem az egyházkerületeknek e tekintetben maig is fenmaradt külön állásuk és külön érdekeik s némileg talán sajátos irányelveik is javalják s indokolttá teszik s fogják tenni, úgy látszik, még jó ideig. Ebben és eddig tehát egyetértünk t. cikkíró úrral.

Ez azonban még csak egyik oldala a dolognak. Ez csupán az, a mint sárospataki főiskola saját helyi érdeke követel, bár elismerjük, hogy ott ennek a szempontnak kell dominálnia a másik felett, a mi az *egyetemes*. Ez az egyetemes szempont pedig azt követelné, hogy ha a jogakadémiáról Sárospatakon lemondunk, mert nincs meg a lehetőség annak felvirágoztatására, vigyük ekként megtakarított filléreinknek egy részét oda, a hol e czélt, egyházunk érdekeinek a jogi oktatás terén való érvényesíthetését, egyesített erővel sokkal tökéletesebben megvalósíthatjuk. *Allítson fel a sárospataki főiskola a debreczeni testvérfőiskola jogakadémiáján saját jogakadémiája helyett s mintegy annak élő emlékéül egy vagy két jól dotált jogi tanszéket, a melyek e nevéket és jellegöket megtartva, a tiszáninnyi egyházkerület által töltetnének be.*

Ez által mintegy elég lenne téve azon alapítványok természetének is, a melyek ott egyenesen a jogtanítás céljára rendeltettek. Ez volna valóban a *viribus unitis* jelszónak megtestesülése. De ezt kellene tenni a máramarosszigeti jogakadémiával is, miután ez intézetünk kellő alapok hiányában ma is alig tengődik, az új igények szerint való szervezkedésre pedig semmi esetre sem leendő képes. Meg vagyok győződve, hogy ha a máramarosszigeti jogakadémiából egy debreczeni jogi tanszék lenne, ez több hasznot s Szigetre is több dicsőséget árasztana, mint a mostani nyomoruságos állapot.

Ekként egyetemes erővel létre jöhetne a Debreczenben tervezett prot. egyetem egyik teljes fakultása, a mely méltán igényelhetne az állam részéről is elismerést és további támogatást.

Igy gondolkodván, nem helyeselhetnők Czinke úr azon véleményét, hogy a sárospataki jogakadémia ajánlott megszüntetése után felszabaduló forrásokból esetleg ott prot. tanárképző állíttassék fel. Nem pedig azért, mert az az erő arra még edes kevés lenne. De nem helyeselhetnénk ilyen czélzatot azért sem, mert ez a mostani bajok folytatását és öregbítését

jelentené, a mikor megszüntetünk egy intézetet, mert erőink nem elegendők annak fentartására, s aztán helyette egy ujat s még nagyobb igényűt állítsunk fel alkalmatlan helyen. A filozófiai fakultás és tanárképző felállítását az egyetemes egyház határozta el s helyéül Debreczent jelölte ki. Ezzel a rengeteg feladattal sem bírunk; hogyan foghatnánk bele hát egy másik filozófiai fakultás létesítésébe?! Ez *viribus disunitis* volna, pedig nem erről akartunk írni sem Cz. úr, sem pedig mi.

Hanem igenis, a gimnásium bővítésén kívül 5 theol. és 3 bölcészeti (filozófia, történet és irodalom) tanszékkal Sárospatakon egy erős és tekintélyes theologiai akadémia fentartása lehető és kívánatos is lenne.

Jól tudjuk, hogy nehéz dolgokról beszélünk, a melyeknek érzelmi oldalai is vannak. Ezek iránt magunk sem vagyunk közönbösek, sőt bizonyos erőszakot kell alkalmaznunk hajlamainkkal szemben, a midőn óhajtást vagy véleményt mondunk e kérdésre nézve. De azt hisszük, hogy az objektív igazságnak mégis előnyt kell adnunk az érzelmek fölött. Már pedig annak akarnánk szolgálatot tenni. Ezért köszönet illeti a cikkíró lelkész urat is, hogy a kérdést szóba hozván, annak tisztázására alkalmat szolgáltat. Azon állítását sem vesszük tehát rossz néven, hogy a partikulárismus vádja épen úgy megilleti Debreczent, mint Sárospatakat. Van ebben igazság mert hiszen az intézmények is emberekből állanak, a kiknek pedig maguk felé szokott hajlani a kezök. Egy különbség azonban még is van a kettő között, a mi pusztán szerencsés véletlenül alapszik s épen azért senki miatta felelősségre nem vonható s nem is lehet rajta változtatni; és ez az, hogy *Debreczenben a partikuláris érdekek az egyetemes érdekekkel rendszerint mindenkor találkoznak.*

Ha ezt mint tényt el bírjuk fogadni, akkor már a partikuláriszmusnál magasabb álláspontra emelkedtünk.

Bacconi Lajos.

✠ TÁRCZA. ✠

A Zsidókhöz írt levél kritikai és bibliai theologiai szempontból.

(Folytatás.)

„Jézus Krisztus tegnap és ma ugyanaz és mindörökké“ (8. v.). Hogy e hitvallásnak itt, e helyütt történt beillesztésére mi indíthatta a levélíró, arra nézve eltérőleg vélekednek az exegéták. Némelyek (mint Bleek, Ebrard, Bisping) azt gondolják, hogy az író ezzel az előző versben említett előjárók hitének a követésére buzdító

szózatát akarja indokolni; mások felfogása szerint pedig az író biztosítani kívánja az olvasókat, hogy Krisztus a hitért való állhatatos kitartásra segedelmet ad övéinek (így Zeger, Grot., Schulz); mi meg azt véljük, hogy ezzel a hitvallással nem egyéb az író célja, mint csupán az, miként a hívők tekintetét, az itt alant vezérlő lelki kalauzokról arra az örökké élő mennyei lelki vezérre irányítsa, a kiből üdvünk, boldogságunk és vágyódásunk összpontosulva van. Mintha mondaná: Amaz előjárókra, Mózesitekre, Áronaitokra figyelmeztetek, beszédeikről, életükről meg ne feledkezzetek, hitöket kövessétek (7. v.), tudva azt, hogy a kiről ők szólottak, a kinek életét például tekintették, a kiből hitöket helyhezítették, az *Jézus Krisztus*, a ki öröktől fogva való — *ἐχθές* —, a ki változhatatlan — *σήμερον* —, a ki örökké élő — *εἰς τοὺς αἰῶνας* —. Ez legyen a mi hitvallásunk alfája és ómegája!

Ha hát nekünk Krisztus a kezdet és a vég: ám *maradjunk meg híven az ő tudományában* (9. v.). Van sokféle és idegen tanítások, melyekkel az álproféták hitegetik a hiszékeny elméket, azt mondván, hogy a törvény rendelkezéseinek megtartása s közelebből a levitai áldozatokban való részvétel feltétlenül szükséges az idvességre: de mindez hamis tudomány, a melytől semmi jót sem várhatni, mert ez csak ingadozásra, tévedezésre vezet, míg ellenben az evangéliom megerősít és életet ad. Az az üdvös dolog — *καλὸν γάρ* —, hogy kegyelemmel erősítsék meg a szív, kegyelemből remélje és várja támaszát, erősségét, ne pedig eledelektől, azaz áldozati vendégségtől, a melyben való részvétel által még soha senki sem nyerte el lelkének nyugodalmát és az igazi idvességet.

A mi oltárunk — a melyen az új szövetség örök érvényű áldozata gyanánt Krisztus, az ő szent testét áldozta érettünk — *a Golgota keresztyje!* (10. v.). Erről a mi oltárunkról enni, nincs joguk azoknak, a kik a sáturnak szolgálnak. Azaz, a kik — mint már t. i. a zsidók általában — az evangéliommal ellenkező tudománynak hódolnak és a kézzel csinált, látható, földi, sátor szolgálatában keresik vigasztalásukat s üdvöket, azoknak nincs joguk az igazi és tökéletesebb sátorhoz (8, 2; 9, 11) való járulásra; azok nem élvezhetik az Ur áldozati halála által szerzett és minden ő benne hívők számára nyújtott lelki jókat; nem ehetik az Urnak testét és nem ihatják az ő véré (Ján. 6, 51—58).

Θυσιαστήριον] alatt a 10. versben Krisztusnak golgotái keresztyje (Aquín. Tamás, Estius, Bengel, Bleek, de W., Lünemann), de nem „ipse Christus“ (Wolf), vagy maga a *θυσία* (Limborch s t.) vagy a mennyei oltár (Brtschn., v. d. Heydt) értendő. Egészen téves az a felfogás is, mintha ez az Ur asztalát jelentené. (Igy Bhm., Ebr. Bisp. és a kath.-ok.) Ennek a kifejezésnek czélzatos balértelmezésére alapítják a katolikusok az urnapi ostyáünnepe szertartását, holott pedig épen a Zsid. levél szerzője a leghatározottabban és félremagyarázhatatlan szavakkal hirdeti és tanítja, miként Jézus egyszer való áldozata, örök érvényű tökéletes áldozat s annak az ő szövetségi főpapi áldozatok mintájára való megismétlésére soha semmi szükség egyáltalában nincs. A kath. exegéták itt érintett képzeletét tehát merőben bibliaellenes.

A 10. versben kifejezett emez igazságnak magyarázata az, hogy Krisztus áldozatához a zsidóságnak semmi köze nincs (11. 12. v.). „Mert a mely állatoknak vérét a főpap bevitte a szentélybe“, a midőn az engesztelés ünnepén áldozatot nyújtott „a bűnért“, „azoknak az állatoknak a teste megégettettek a táboron kívül“, úgy hogy azokból sem a főpap, sem senki más nem ehetett. Ez az ó szövetségi engesztelő áldozat, előképe és kiábrázolója volt az Ur újszövetségi engesztelő halálának. Jézus nevezetesen áldozatul odaadta testét a halálra s ezt az ő áldozati testét kivitték a sátorból, vagyis az ezzel azonos Jeruzsálem városának a területéről, „a kapun kívül“ s ő itt, a zsidó nép kötelékéből kitaszítatva „szenvedett, hogy megszentelje az ő tulajdon vére által a népet“. E szerint az ő testét nem eheti, azaz az ő testének áldozata által szerzett üdvjavakban nem részesülhet senki, a ki még a táboron belül van és a zsidóság intézményeiben keresi az életet. Sőt inkább el kell hagyni a zsidóságot mindenestől fogva, ki kell lépni a törvény és cselekedetek nyúgáiból, hogy a teljes lelki szabadság állapotában az Ur Jézus által birhassa az üdvöt „az a megszentelt nép“, a mely többé nem a testi Izraél népe, hanem az ő népe, melyet a világ minden nyelvű nemzetei közül, ártatlan vérén váltott meg tulajdona gyanánt.

παρεμβολή jelenti a törvénykijelentés idején sátorokból alkotott telepet, a hol Izraél népe lakott s a melynek közepette volt a szövetség sátora. Később aztán a παρεμβολή jelezte Jeruzsálem városának területét a templommal együtt. ἔξω τῆς παρεμβολῆς kifejezés e szerint egyértelmű ezzel ἔξω τῆς πόλεως, a sátortelepen, azaz Jeruzsálem városán kívül; a mi alkalmazottan ezt teszi: az ő szövetség keretén kívül. H. ö. e szó jelentésére nézve 11, 34.

Annakokáért menjünk Jézushoz! (13. v.) Ne késedelmeskedjünk még egyre tovább az ő szövetség sátorán belül; ne ragaszkodjunk az erőtelen törvényhez, a holt cselekedetekhez és azok híveihez, hanem ezektől végképen megválva, lépjünk nyomdokaiba Jézusnak, a mi Urunknak, hordozva, túrva az ő gyalázatát, melyet az Isten országának terjesztéséért a hitetlenektől elszenvednie kellett; tudván azt, hogy a ki nem veszi fel az ő keresztét, az nem lehet az ő tanítványa (Mk. 8, 34). Mert

„nincs itt maradandó városunk, hanem a jövendőlt keressük“ (14. v.). Míképen a mi apáink, úgy mi is vendégek és jövevények vagyunk e földön; de keressük, vágyva vágyunk bírni azt a már meglevő, noha ránk nézve még csak a jövendőbeli megvalósulás tárgyát képező, maradandó, mennyei várost, a hová előttünk elment Jézus, hogy mi is ott legyünk, a hol ő van (Ján. 14, 3).

Aldozunk Istennek dicsérettel Jézus által! (15. v.). A véres állati áldozatok ideje lejárt, Jézus áldozata feleslegessé, semmissé tett mindennemű földi áldozatot és Isten lelki áldozatot kíván: egyedül ebben gyönyörködik. Ez a lelki áldozat a dicséret, magasztalás — θυσία αἰνέσεως —, a melyet mi az Ur oltárára viszünk, mint „az ő nevérol vallást tevő ajakaknak gyümölcsét“, azaz mi olyan lelki hálaáldozattal járulunk Isten szent színe elé, a mely ajakainkról száll ég felé és pediglen nem

valami külső intézkedések útján, vagy halandó emberek közvetítése révén, hanem az egyedüli közbenjáró és idvezítő *Jézus által*. Valóban, bizonyára úgy van; Isten nem kedveli a testi áldozatokat, ellenben ő maga mondá: „A ki dicsérettel áldozik, az dicsőít engem“ — ψ 50.

A jöltevésről és közlésről el ne felejtkeztek! (16. v.). A ki az Ur nevében lelki áldozattal, magasztalással járul Isten színe elé: ugyan miként zárná el szívét, szűkölködő embertársai elől? Az ajakak gyümölcséből jó létre a jótékonyság áldozata, mely kedves Isten előtt. Azonban a jöltevés, az alamizsnálkodás és gyámolítás magában véve még nem elég; ehhez járuljon a közlés, a benső részvét, az érzület, melyet az író találóan κοινωνία-nak nevez.

A Vulgata fordítása: talibus enim hostiis promeretur deus, dogmatikailag hamis és czélzatos értelmet ad, a mennyiben a cselekedetek érdemszerző hatályáról szóló kath. tant támogatja. Az εὐαρεστεῖται csak ennyit jelent: delectatur.

Az előljárók iránt való engedelmeskedés kötelességét indokolja az, hogy ők Isten iránt tartozó számadás felelőssége mellett örököndnek a hívők lelki java fölött (17. v.). Saját érdekek szempontjából is törekedjenek tehát a hívők és a gyülekezetek, miszerint a rájuk vigyázó felebbvalók tisztét sulyosabbá ne tegyék, őket el ne kedvetlenítsék, meg ne keserítsék, mert az ilyenféle magaviseletből csakis káros és veszedelmes következmények állhatnak elő (17. v.). Bengel: Obedite in iis, quae praecipunt vobis tanquam salutaria; concedite, etiam ubi videntur plusculum postulare.

ὑπείκεν és ἀλλοσιτελέσ az új szövetségben másutt nem fordul elő; a LXX-ben sem; ellenben a görög íróknál gyakori. Egyébként ἀλλοσιτελέσ litotes.

A levél záradéka (18—25. v.). Az író testvéri bizodalommal fordul az olvasókhoz, hogy imádkozzanak érte. A többes számú jelzés (περὶ ἡμῶν) csakis ő reá magára vonatkozik. Hasonló kérést intéz Pál apostol is a hívőkhöz több helyen: 1. Th. 5, 25; 2. Th. 3, 1. Kol. 4, 3. Ef. 6, 19. Indoka e kérelmének az, mert meg van — úgymond — győződve, teljesen bizonyos affelől, hogy jó lelkiismerete van, minden rágalom ellenében nyugodt lelkének öntudata, mivel minden tekintetben (ἐν παντί) jól, helyesen akar forgolódni. Kiválóan kéri őket erre, hogy az őt különben gátló körülmények ellenére is, mennél hamarabb személyesen megjelenhessen közöttük, a kikkel — a mint láthatjuk — már korábbi ismeretségi viszonyban is volt.

Áldás-kivánás (20. 21. v.). Szívének teljességéből esedez a levélíró a hívők javáért, idvességéért. „A békeség Istene“, a ki megbékéltetett minket magával a Jézus Krisztus által (2 Kor. 5, 18), a ki örök tanácsa szerint megkötötte az ő békességének frigyét a Fiuban, a ki nemcsak munkálja, de meg is adja lelkünknek a békeséget; Ő, „a ki felhozta a halottak közül a juhoknak nagy pásztorát, örök szövetség véreben, a mi Urunkat Jézust“, azaz a ki az életnek fejedelmét nem hagyta a koporsóban, hanem őt — miután a váltság tényét tökéletes engedelmisségével végrehajtotta s így a benne hívőknek mint valami nagy nyájnak megőriző, megtartó

nagy pásztora lőn — kihozta a sírból örök életre, úgy hogy az ő vére örök halálú maradt, s mi is ezen vér árán lettünk az ő tulajdona, ő pedig nekünk Urunk —: ez a békesség Istene „*tegyen teljessé titeket minden jöban!*” Juttasson el Isten olyan alkalmas helyzetbe benneteket, hogy az ő szent, jó és tökéletes akaratát teljesítsétek, cselekedvén Jézus által azt, a mi kedves Isten előtt. A doxologia vonatkozik Krisztusra.

ὁ θεὸς τῆς εὐαγγελίας] Pál apostolnál szokásos jelzés R. 15, 33; 16, 20. Fil. 4, 9.; 2 Kor. 13, 11. A kifejezésben benne rejlik az a gondolat, hogy az író és az olvasók, Istennek munkája által, az evangéliumi tudomány felől teljesen ugyanazon meggyőződésben fognak lenni.

ὁ ἀναρχῶν] mint az utána álló ἐκ νεκρῶν bővítő világosan jelzi, csakis az Ur halálból történt feltámasztásának, de nem egyuttal az ő mennybe szállásának tényére is vonatkozik.

„Örök szövetség”-nek nevezi az új szövetséget, a kegyelem frigyét azért, mert ez után és ezen kívül többé már nem köt más szövetséget Isten a világgal.

„Juhoknak nagy pásztora” képileges kifejezés — a világ minden nemzetségéből őt valló és követő hívőknek őrizője, a ki az összes földi őrállóknál felebbvaló — ὁ μέγας —, miért is őt Péter apostol ὁ ἀρχιποιῆν-nek nevezi (1 Pét. 5, 4). A képes jelzéshez h. ö. Ján. 10, 11 kk.

ἐν ἁματι διὰ τοῦ αἰωνίου értelmére nézve megjegyezzük Kálmán mélyreható felfogását: videtur mihi apostolus hoc velle, Christum ita resurrexisse a mortuis, ut mors tamen eius non sit abolita, sed aeternum vigorem retineat, ac si dixisset: Deus filium suum excitavit, sed ita ut sanguis, quem semel in morte fudit, ad sanctionem foederis aeterni post resurrectionem vigeat fructumque suum proferat perinde ac si semper flueret.

Még egy kérés (22. v.), aztán rövid híradás (23. v.) és üdvözlés tolmácsolás (24. v.), mire üdvkivánattal zárul a levél.

Az író kérése oda irányul, fogadják szívesen levelét a hívők. Tűrjék el az intésnek eme beszédét, a mire azért is kéri őket, mert hát — bár a kifejtett tanelvekre nézve buzgósággal és híven kívánta is tájékoztatni őket — rövideden irt hozzájuk, és így levelét annál méltóbb figyelemre érdemesíthetik.

A személyi hír, melyet tudniok kell, vonatkozik Timotheus szabadon bocsáttatására, melyről másutt az új szövetségben nincs említés. Az ő társaságában reméli meglátogathatni a hívőket az író, ha ugyan Timotheus nem késedelmez sokáig a hozzá való jövetelben.

Üdvözlés az előljáróknak és egyetemben az összes olvasóknak. Tolmácsolja egyszersmind a környezetében levő olasz ajkú keresztyének részéről is a testvéri köszöntést.

παράκλησις nem = solatium (Vulg.); hiszen ehhez nem is illenek az ἀνεχσθῆναι ige, hanem = intés.

διὰ βραχέων = δι' ὀλίγων 1. Pét. 5, 12.

ἐπιστέλλειν = levelet írni. Ebben a jelentésben Act. 15, 20; 21, 25.

γινώσκете (23. v.) nem indicativus (Vatabl., Bleek, de W. s. t.) hanem inkább imperativus (Pesito, Vulg., Luther, Kálvin, Beza, Bengel, McCaul etc.).

ὄψομαι ὑμᾶς] Occum.: ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς.

Az Atyának az ő szent Fiában megjelent kegyelme legyen mindnyájatokkal! Ugyanazon üdvkivánattal, mint a mely a Titushoz irt levél zárszávaiban olvasható.

Balogh Ferencz felügyelő tanár megnyitó beszéde

a Vajdai Nagy Lajos és Dobozi Erzsébet énekkari emlék-ünnepélyen, 1894. november 20-án.

A föld felett életzaj és örökös munka, épen most is városunk nemzeti kegyeleti mozgalma miatt el kellett halasztani a rendelt és kellő napról mára énekkarunk e kegyeleti ünnepélyét. Lenn a föld ölében csend honol, a halottak országa néma. Ott annyi százak közt nyugszik minket közletről érdeklő két nemes szív, egyik V. Nagy Lajosé, a ki 1863-ban 1050 frt alapítványt tett az énekkar javára, azt hú hitvese 1892-ben 500 forinttal növelte. A férjét tettekben is követő hitves, Dobozi Erzsébet még 500 forint külön alapítványt tett jutalmi és serkentő díjul az énekkari tagok közt az érdemesítetteknek kiosztandóul. Ez alapítókra emlékezésül üljük e kegyeleti órát. Már a 3-ik emléknep ez, melyen nem láthatjuk körünkben az alapítónő tisztas alakját, elköltözött ő is férje után az 1892. év végével. Az énekkar mostani tagjai még emlékeznek, hol foglalt ő helyet e teremben, mintha most is lebegne árnya, néhány év mulva az új tagok közt már csak a pusztta név hangozand.

Csak tetteink élnek túl bennünket, ha azok az áldozatok magaslátán hajtattak végbe. A világ-mindenségben nagy szerepet visznek a láthatatlan testparányok, az u. n. atomok, ezek rendszeres felhalmozódása nyomán új alakulatók állanak elő. A hangok parányai arányos halmozódás útján harmóniába olvadva dalt, éneket hoznak létre; ezek csodás, titkos, mert első hatásában láthatatlan, ereje hányszor lett nagy tettek szülője Mózes énekétől, Dávid és a hugonották zsoltárától maig? Látószólag elhangzik, elhal a dal, az ének a lég rezgésének csillapodásával, — de parányai, atomszerű működéssel, behatolnak a lélekbe, az ott szunnyadó erőket megmozdítják, a szív és akarat idegeit megilletik s alapító tettekben támadnak új életre. A hangok ereje hajtotta énekkarunk barátjának és barátnőjének szívét is, s imé a hangok hatása nyomán tetteik fennen hirdetik e teremben, hogy ők szerették az énekkart és ifjuságát, ezért is éltek és áldoztak.

Assisi Ferenczről, a XIII. század vallásos predikátoráról van feljegyezve, hogy mi csekély pénze volt, a templom lámpája fentartására adta oda. Sok lámpája van a sötétben bujdosó emberiségnek, a nap, a Krisztus; amaz a természeti, emez az erkölcsi világban. Maga e Kollégium is egyik fénylő lámpa 300 év óta a magyar művelődés mezéjén, jötevő munkát végeztek, kik e lámpa fentartására adakoztak. Maga ez énekkar is egy régóta világító pontot képvisel, most is, mint sokszor, a vajdai két sír sötéttségét világítja be, szemlélteti velünk, hogy csak a test hamvai hullanak szét, de gondolataik, eszméik és intézkedéseik ma is hatnak. Mi megemlékezünk rólatok, kik ma már ama más világon éltek, hol éjszaka nincs, mert maga Isten az, a ki ott megvilágosít mindeneket (Jel. 22, 5). Mi is most élők, ifjak és idősek, oda távozzandunk; de állani fog e tanintézet, ifjusága és énekkara, s velők, általok a hála szent érzelme. Ne fogyjon soha el az olaj a mi lámpásunkból, se az olajra áldozók dicső serege el ne fogyatkozzék, e Kollégium lánson újabb és dicsőbb századokat, a jötevők táborozzák le körül! A szereteti művekre és tudományokra áldozók tábora a legfelségesebb tábor, a szeretet és tudomány székhelyei a legdicsőbb erődök, mert onnan nem vértenger patakzik, nem fagyasztó szél fuval, de világosság éltető sugára terjedez és életkeltő melegség áradoz neműnkre s a jövőre!

TANÜGY.

A néptanítók helyzetéről.

A társadalom minden vonalán kezdik már érezni s belátni a tanító munkásságának fontosságát. A művelődés előhaladásának, a közerkölcsiség jobbra fordulásának, az államot alkotó nemzetek társadalmi jólétének, felvirágzásának alapjául tekintik a nép művelődését s annak minél intenzívebb módon való fejlesztését. Tudják és érzik, hogy csak úgy erősödhetik meg és nőhet nagygyá, hatalmassá valamely állam, ha annak népnevelése minden tekintetben a kor követelményeinek megfelelő. Azonban sajnos, az intézőkörök vajmi kevésbé méltányolják, vajmi csekély jóakarattal munkálják a tanítói állás emelkedését, anyagi előhaladását! Bizonyítják ezt a közelmúltban lefolyt egyes események.

Az államkormány oly fizetési minimumot állapít meg, mely cseppet sem felel meg nem a magasabb képzettség fokának, hanem — a mai kor igényeit véve alapul — még a tanítói képzettséggel nem bíró egyén munkálkodásának sem. Azt kívánják, hogy a tanító legyen művelt, s műveltségével hasson a nép művelődésére; legyen a tudomány minden ágában jártas, hogy bármely körülmények közt megállja a kritikát; legyen ideálokért küzdő, haladjon a korrallal; a tanügy minden mozzanatát a lehető legfigyelmesebb körültekintéssel kísérje, hogy attól el ne maradjon. Legyen továbbá iparos, a közügyesítő munkák tanítására képes; legyen kosárfonó, székcsináló, konyha- és gyümölcskertész, gazdász és mindenféle nemes törekvést előmozdító testület, egyesület szervezője és tanácsadója; értsen a politikához is, még pedig úgy, hogy bármi tekintetben helyes felvilágosítással szolgáljon a népnek. . . De ugyan ki tudná mindazokat a kívánságokat elősorolni, miket egy népnevelőtől kívánnak!? Mindezen dolgokért bőven meg is jutalmazták: megszavaznak neki 300 frt — vagy talán jobb lesz, ha úgy mondom (legalább többnek hangzik) — 600 korona évi fizetést!! És még hozzá teszik, hogy abból *tisztességesen* meg is lehet élni!

A társadalom egyes tényezőinél feltűnik néha a jóakarát, felhangzik a méltányoló szózat a tanítói állás emelésére; de nyomban utána jó a dörgedelmes megrovás: „hatáskörét túllépte!“ Megakadályoztatik a nemes törekvés útjában, hogy így nevelésügyünk még egy-két évi tárgyalás miatt tovább nyögjön s hallassa „jaj“-kiáltásait.

A magyar protestáns egyház államellenes dolgokat népiskolájában nemhogy tanított volna, de a történelem tanúsága szerint ő volt a magyar nemzet védbástyája. Iskolája mindig magyar nemzeti alapon és szellemben szerveztetett s vezetett. Ma is azt kell mondani, hogy csaknem egyedül áll a nemzeti nevelés szolgálatában. Tudják ezt odafent is; e tudatnak néha kifejezést is adnak; mindamelllett bizonyos nemű tartózkodás, és érthetetlen félelem tapasztalható, mely a segélyezés méltányos és jogos érvényesítését akadályozza. De hát utóvégre is bár mennyire igyekezzék a protestáns egyház: ám a saját erejéből a kor kívánalmainak eleget tenni soha sem fog; nem, mert bár igaz az, hogy a protestáns hívők igen sok áldozatkészséggel rendelkeznek, (melynek köszönhető eddigi gyarapodása és fentmaradása) mégsem mondhatjuk azt, hogy ily nagy áldozatra is képes leend. Erőszakolni pedig, az egyház veszélyeztetése nélkül, nem volna tanácsos. Más alapot, más módot pedig a nyomor enyhítésére, a helyzet javítására kita-

lálni alig lehet, mint az államsegélyezését. Ha beavatkozik az állam ott, hol segélyt nyújt; ha rendelkezési jogot tart fent magának: ám tegye; soha se féljünk attól, hogy akár egy, akár más tekintetben kifogásolja népnevelési eljárásunkat, mert azt tenni nem lesz alkalma.

Hiába akar a protestáns egyház az áramlattal ellenkező irányban úszni, azt legyőzni, vagy az elől kitérnie nem lehet. Már ma ott vagyunk, hogy a beavatkozási jog csaknem feltétlenül minden magyarországi népiskolánál be fog következni. Itt van a törvénybe iktatott ötödéves korpótlék. Vajjon melyik iskolafentartó testület fogja ezt megszavazni tanítója részére? Azokat, azt hiszem, újjainkon is megszámlálhatjuk. Ha tehát a protestáns felekezetek eddig munkálták s zászlóvivői voltak az előrehaladásnak, a magyar nemzeti szellem ápolásának: a jelen esetben kettőztetett odaadással kell annak előmozdítására törekednie, s minden kínálkozó alkalmat megragadnia, hogy így továbbra is meglegyen s megmaradjon az a jellemző vonása: „magyar egyház“!

Óhajtom, hogy minél előbb vegyék méltó figyelembe az intézőkörök a közügy érdekében a jelen nyommasztó helyzetet, s ne állják útját a népnevelés és művelődés fejlődésének akkor, midőn arra, minden nagyobb rázkódás nélkül, a kínálkozó alkalom mutatkozik. Hogy így aztán a tanügyi sajtó is, mely szintén hatalmas előmozdítója a népnevelési ügyek momentumainak, nagyobb lendületet nyerjen.

Nádudvari L.

KÖZÉLETÜNK.

Uj gondolat az „Országos ev. ref. lelkeszi özvegy-árva gyámintézet“-re vonatkozólag.

A mi pénzbeli segélyünkkel nem mentjük meg özvegyeinket, — ha azok különösen nemcsak szegényül s hajléktalanul, hanem jószívű rokonok híján rideg egyedüliségben is állanak a világon — nem mentjük meg az emésztő életgondtól s az ide s tova hányattatástól: az árvák neveltetésére szánt pénzbeli segélylyel is csak félig-meddig segítünk árváinkon, nem készítjük azokat elő kenyérkereseti pályára, holott ez volna szívünk óhaja, mert neveletlen maradt árváink sorsa, mivel nem tudnak magukon segíteni s bennök a mi nevünk, a mi vérünk van az élet játék-asztalán koczkára téve, még inkább szívünkön fekszik, mint a magukon segíteni tudó özvegyeink sorsa.

Milyen megnyugtató is volna az a küzdelmes életű lelkeszre s azok tiszteletes nejeire, ha előre biztosítva volnának a felől, hogy haláluk esetén árváikat az egyház nem hideg pénzosztalékban részesíti, hanem meleg keblére öleli, felneveli s kenyérkereső pályára előkészíti.

És vajjon nem volna-e ez a cél megvalósítható? Nem volna-e megvalósítható az is, hogy özvegyeink az ide és tova hányattatástól, az élet emésztő gondjai s aggodalmaitól megmentessenek? Azzal a nagy summával, mely sok százfelé osztva morzsalékká válik, maga az egyház özvegyeink s árváink javára nem gazdálkodhatnék-e úgy, hogy azok megnyernék és pedig a már megszokott tiszteltetés határvonalai között mindazt, bővebb mértékben, a mire a szétporlás útján morzsalékká vált segély pénzt fordítanak? És fűzzük tovább a kérdést: a segély pénz bölcs hasznosítása útján ev. ref. egyházunk kimondhatatlan hasznára épen e mai időben, midőn az erők hatványozására leend szükség, nem gazdálkodhatnók-e meg, nem használhatnók-e fel üdvösen azt a

szellemi és erkölcsi tőkét, melyet özvegyeink képviselnek s mely szétszórta az étellel való küzdelemben felémésztetik?

Ne „Országos ev. ref. özvegy-árva gyámintézet“-et, hanem Ev. ref. özvegy-árva menházakat állítsunk mi fel tiszteletes férfiak és atyák! Tanuljunk azoktól, kik még nem oly régen is a mi tanítványaink voltak s kik, hogy megbirhassanak velünk, művelt nők hadát vezetik ellenünk. „Ev. ref. özvegy-árva menházak“ létesüljenek azért mihamarabb s ezekben vessük el a „Kerületi fődiakonissza intézet“ magvait.

Azt a szellemi és erkölcsi tőkét, melylyel papi özvegyeink műveltségükben, női erényeikben bírnak, ne engedjük az életgondok által felemésztetni, hanem gyűjtjük össze, hadd változzék az, mint felszabadult tőke ev. ref. egyházunk gyümölcöző tőkéjévé! Árvainkat is ez uton a kenyérkereseti pályára való előkészítés által később előálló családjaikkal együtt a hála minél erősebb szálaival fűzzük egyházunk testéhez!

Meg vagyok győződve a felől, hogy azon lelkésznők, kik előre tudják, hogy a segílyt férjük halála esetén nem nélkülözhetik, a „Menház“ eszméjét rokonszenvesen fogadják, sőt megnyugvást találnak előre a tudatban, hogy a „nem szeretem napokban“ bánatuk és keservük idejét sorsuk osztályosainak, tiszteletes papnőtársaiknak társaságában töltendik, hol nemcsak megértve, de tisztelve is leend minden könnycseppjük, minden óhajuk. És mivel tudom, hogy minden női szív már gyöngéd alkatánál fogva utalva van a szenvedők iránti részvétre, a fájó női szív pedig kétszeresen is; mivel ismerem ama tapasztalati igazságot is, hogy egy szív bánata legjobban enyhül, midőn egy másik szenvedő szív fájdalmát egyhitni törekszik: meg vagyok győződve a felől, hogy a küzdelmes életnek, gyermekeik neveltetésének súlyos gondjától felmentett s egész életök idejére *biztos otthonnal, betegség esetén ápolással, orvoslással* biztosított papi özvegyeink a bánat s fájdalom iskolájában nyert tudományt a menházból készséggel értékesítik a szegény szenvedők érdekében s ez által minden ev. ref. Menházat az „*élőszerelet*“ templomává változtatnak által, honnan a könyörület napja fogja szétszórni vigasztaló sugarait; megvagyok győződve a felől, hogy a mi papi özvegyeink, kik embereknek voltak papnéi egy ideig, a menházban Istennek válnak, a szeretet gyakorlása által papnőivé s diadalban mutatják meg, hogy egyházukat ők se szeretik kevésbé, mint más felekezetek buzgólkodó ker. női. És meggyőződésem folyományaként kell-e mondanom, hogy ha ez az „uj eszme“ megvalósul, meg úgy, a mint az lelkemben él, Isten kegyelme által még anyagi javaknak is leend gazdag forrásává s megkönnyítendi a terhet az emelő vállakon.

Mielőtt az eszme megvalósításának módjáról, feltételeiről szólnék, az árvák neveltetését, kenyérkereseti pályára előkészítését említem meg vázlatosan.

Az árva-lányok érdekében a „Menházak“ egyikével kapcsolatban felállítatnék egy „óvónő-képző iskola“, egy „felsőbb leány intézet“ egy „tanítónő képezde“, ezekben készítettetnének elő árvaleányaink „óvónői“, „tanítónői“ kenyérkereseti pályára hajlamaiknak, tehetségeiknek megfelelőleg, vagy nyujtatnék nekik alkalom olyan kvalifikáció megszerzésére, mely más tisztességes megélhetést nyujtó pályáknál is (póstánál, távirat stb.) ajtót nyit a számukra.

A fi-árvák közül a jelesek a tudományos pályára, a gyengébbek pedig gyakorlati pályára adatnának s a menház gondoskodása kiterjedne rájuk mindaddig, míg

nevelősködés, illetőleg *felszabadulás* által keresethez jutva, már magokat fent-tarthatják.

Nem tévesztendő szem elől az, éppen az árvákkal szemben, hogy a „Menház“ eszméjének megvalósulása esetén, a papi hagyaték a maga kisebb vagy nagyobb értékében érintetlenül maradhat, sőt kamatozás által nevelkedhetik s úgy nő- mint fiárváink, annak, kenyérkereseti pályához jutásukkor hasznát veendik; de meg ha az nagyobb értéket képvisel, azon esetben, abból a közepes tanuló is az özvegy anyja végig iskoláztathatja, természetesen a menházi segíly felhasználása mellett sokkal könnyebben.

Az eszme megvalósítására a másfél milliora értekelhető lelkészi javadalom 10%-a számításom alapján elegendő; sőt ez a százalék nem sok idő múlva, ha a menházi kényelmet fokozni nem volna tanácsos, vagy épen szükséges, alább volna szállítható, mert ha mások nem is de a tehetősebb lelkészek minden bizonynyal megemlékezének hagyatékaikban a menházzól, a lelkészi kar is kerületenként nagy buzgósággal igyekeznék évente legalább a kenyérnek valót összegyűjteni.

Az a menház, mely szemeink előtt gondolzza, neveli árvainkat, otthonnal látja el egyébként szétszórva hányódó özvegyeinket; az a menház, mely a vett áldásnál nagyobb áldást hint szét egyházi társadalmunkra: az birni fogja a varázslat kulcsát az adakozó szívek ajtajának kinyitásához.

A lelkészi jövedelem 10%-át viselnék aztán az egyházak a lelkészekkel közösen, az államsegély minden bevonása nélkül, melynek eddigi lekötése is, valamint jobb sorsu lelkésztársainknak a feletti hideg szembehunyása az éltető szeretet megsértése volt. Ha az államsegély minden levonás nélkül kiosztatik a szegény egyházak és lelkészek között: ezek sokkal könnyebben elviselik a 10% terhet, — még nyomorukon is segítve leend, — mint az az országos gyámint. tervezete szerinti 1 $\frac{1}{2}$ % terhet az államsegélytől megfosztatva; előnyösebb helyzetben levő szolgatársainknak pedig a 10%-ból rájuk eső rész ellen szavuk se lehet.

Mielőtt a menház évenkénti fentartásának lehetőségét a 10%-ból, bebizonyítani megkísérteném: az építkezési költség előállításának s a szükséges hely-, telek-megszerzésének módját említem meg, sőt még ezt is megelőzőm annak előrebocsátásával, hogy 10 kerületi menházat alapítanék s ezekkel hálóznom be, ha bár ritka volna is a háló (a sűrítés ugyan a dolgon nem változtat) ezekkel hálóznom be a Királyhágóra támaszkodó haza mindkét felét. Tíz menház = 10 diakonissza intézet.

Az építkezési költséget a 10%-ból gyűjteném össze öt év alatt, hozzá adnám ehez a közalap tőkésített gyámoldai alapját öt évi szaporodásában, valamint az országos ev. ref. közalap tőkéjéből az előbbivel a gyámintézet tervezethez felajánlott 100.000 frtot. Ha az uj eszme beválik, öt év még a mi szorongó helyzetünkben se olyan sok; egyébként a másik gyámint. tervezet se sokat lendít nem 5 de 10 év alatt se özvegyeink s árváink helyzetén. Most már

a másfél millió lelk. jav. 10%-ka 5 évi kamatos kamattal	843,648 frt
a közalap tőkésített gyámoldai alapja 1899. év végén	70,000 „
az országos ev. ref. közalap tőkéje	100,000 „
lévén, építkezési költségünk főösszege az 1899. év végén =	1.013,648 frt

leend. Egy négy szárnyu, egyszerű földszintes ház felépítése közbefogott tágas udvarral s kuttal, egy-egy men-

hátra eső 80 özvegy s árva számára, (mint lentebb meglátjuk, ennyit vehetünk fel egy-egy menházra, 75 ezer forintból felépíthető s a mi nem nagy igényű özvegyeink s árváink részére, a mennyiben azok közül némelyek azt nem tehernek, bebutorozható. Tíz menház felépítése s berendezése e szerint 750,000 frtba kerülne, melynek az 1.013,648 frt közötti különbözete 263,648 frtban rendelkezésre állana s melyből (mondhatnám, melynek $\frac{2}{3}$ -ából) az óvónő-, tanítónő-képző intézet, valamint a felsőbb leánynevelő iskola is, felépíthető. Igen, de ha ez eddig valósítható volna is, honnan szerzünk alapot alkalmas, megfelelő s kétségtelenül drága telkek megvásárlására?

Ehez sőt még egy kis ráadáshoz is, ingyen kell jutnunk s ingyen is juthatunk. Egy pályázati hirdetésben közzétennem evégből, hogy a mely gymnasiummal bíró vidéki város a legjobb telket s legnagyobb előnyt biztosítja az országos ev. ref. egyháznak: a legkevesebb 12—13 ezer frt pénzforgalmat előidéző „Ev. ref. öz. árva menház“-at annak kebelében állítom fel. A bizonyossággal azonos dolog, hogy alföldi gazdag városaink, nemkülönben a bérczes haza református jellegű városai már csak papi özvegyeink s árváink iránti kegyeletnél fogva is vetekedni fognak a tőlük kitelhető minden s nekünk elégséges kedvezményt megadni, de tenni fogják ezt közgazdasági érdekeikre való tekintetből is, mert egyetlen vidéki város se lehet egészen közönyös egy olyan állandó jellegű intézet bírása iránt, mely évente — mint alább meglátjuk — legkevesebb 12—15 ezer forinttal járul kereskedelmének s iparának támogatásához. Hát a jótékonyág, melyet az intézet gyakorolni volna hivatva a humanitás terén; s a szellemi és erkölcsi nyereség, mely egy ily nemes intézettel nyomon jár: hatás nélkül maradna-e? Biztosra veszem 10 ev. ref. gymnasiummal bíró városban az ingyen tágas telket s a mellett egy némelyikben az évi segélyt.

Fentebb egy-egy kerületi öz. árva menházra 80 özvegyet s árvát vettem fel, mely szerint a 10 kerületi menházra összesen 800 özvegy s árva esnék. Ezen számításomat az egyházmegyéek kimutatására alapítottam. Az e. megyék kimutatása szerint 10 év alatt 1883—1892-ig 359 lelkész nőt lett özvegygé s 466 gyermek árvává, e szerint ugyan a gyámolítandók száma összesen 825 lenne, én azonban a 800 kerek számot veszem alapul, mivel kétségtelen dolog, hogy minden 100 özvegy közt akad 5—6 olyan, ki szerencsés vagyoni helyzeténél vagy szívbéli jó rokonai unszólo szívességénél fogva — ha árváit örömet küldi is el — a menházba maga nem megyen be, a több mint 400 árva közt is lesz olyan 6 árva, ki a menház ápolását, nevelését nélkülözni fogja. Így lesz már az özvegyek száma összesen: 340, kerületenkint: 34; az árvák száma összesen 460, kerületenkint: 46; vagyis egy kerületi ev. ref. özvegy-árva menházba lesz e szerint 34 özvegy 46 árva, összesen 80 segélyezendő.

Annak a kimutatása van most már hátra, hogy a lelkészi javadalom 10%-ából a 150,000 frtból a 10 menház évi szükséglete kielégíthető-e? az óvónő-, felsőbb leánynevelő-intézet, valamint a tanítónőképezde tanítói, illetve tanárainak a fizetése kitelik-e? Ennek megtudása végett vegyük alapul egyik kerületi menházat 80 tagjával s állapítsuk meg ennek évi költségvetését. Egy-egy kerületi menházra jut 15,000 frt.

34 özvegy évi kosztja egyénenként 120 frtjával	4080 frt
46 árva " " " " " " " " " " " "	80 " 3680 "
34 özvegy ruházata évenként	50 " 1700 "
46 árva " " " " " " " " " " " "	30 " 1380 "

Szépirodalmi, egyházi, orvosi tanácsadó lapokra	100 frt
Gyógyszertári s orvosi költségre	250 "
Egy tanítónő fizetése	500 "
3 szolgálónő fizetése	180 "
Tűzifa, felvágatása, világítás	1100 "
Összesen:	12,970 frt

A 15,000 frtból tehát kerületenként minden menház felhasznál 12,970 forintot, érintetlen hagy 2030 frtot, mely 2030 frt a menházak száma szerint 10-szer véve, 20,300 frtot eredményez; 20,300 frtból az óvónő-, felsőbb leánynevelő intézet, tanítónőképezde évi szükséglete kielégíthető.

Az én szemeim előtt nem egyházunk „özvegyei“ s „árvái“, hanem „szegény, segélyre szorult özvegyei s árvái“ lebegnek, épen azért az én menházam távolról sincs semmi rokonságban az életbiztosító intézetekkel, melyek koldust s gazdagot a biztosítás arányában egyforma hidegséggel elégitnek ki; nincs semmi köze az állami gyámolításhoz se, mely rangfokozat szerint és nem a szegénység kívánalmához mérten gyámolít. Az én menházam szívesen befogad ugyan minden özvegyet, minden árvát, sőt a mennyiben missiót akar teljesíteni, a belépést s azzal egyháza iránti szeretetének bebizonyítását el is várja minden áldásos tevékenységet kifejtető özvegytől, de mégis egy próbakő leend, mely elválasztja a gazdag, minden segély igénybevételétől kényelemben élhető özvegyektől s azok árváitól s ott segít épen, a hol nem a pusztá természeti „jog“, „igazság“, „méltányosság“, hanem a szeretet lelkének törvénye kívánja meg.

Nem tudom, miként fogadtatik eszmém lelkész-társaim részéről; ha rokonszenvesen fogadtatik: akkor azok, kiknek biztos adatok vannak kezeikben s a menházak felállításának módozatait jobban megállapíthatják, felléphetnek s lépjenek is fel a céljuk jobban megfelelő tervezettel. Ha pedig eszmém nem életrevaló: úgy sorsát megtalálja.

Én lelkesülök eszmémért s ha az megvalósulna, ha a menházban minden özvegy s árva biztos otthonra találna; ha árváink a menház által egész a kenyérkereseti pályáig gondoztatnának; s ha végre minden menházban egy-egy diakonissa-intézetet bírna egyházunk: én jóvedelmem 10%-át erre a célra lelki örömmel áldoznám. Mit mondok? Ha egy élte alkonyához ért s egyébként is beteg papi özvegyet látnék ifjabb lelkész-társnéi által gyöngéd szeretettel ápolni, gondozni a menházban, — tudva, hogy a menházon kívül nem volna hely, a hová fejét lehajtaná ama tiszteletes nő, én ezért a látásért se sajnálnám jóvedelmem 10%-át.

Veress Imre,
ev. ref. lelkész.

IRODALOM.

a) Egyházi irodalom.

Emlékbesséd id. báró Vay Miklós felett. Irta Ballagi Géza. Külön lenyomat a Prot. Szemléből. Budapest. Hornyánszky V. könyvnyomdája. 1895. A jeles író és tanárnak a nagy férjéhez méltó nagyszabású emlékbeszéde mindenkit fog érdekelni, a ki egy valóban fényes és áldásos életpályát megérdemelt tisztelettel és méltánylással képes szemlélni. Alkalmilag erre visszatérünk.

Gyakorlati bibliamagyarásatok. XIV. évf. szept.-október. Szerkeszti Garzó Gyula. A jeles szakfolyóirat legújabb füzetében annak kiváló szerkesztője fejezi be az Apostolok cselekedeteiről Gerok után írt magyarázatait.

Ugy a mester, mint a tanítvány neve egyaránt ajánlják azokat. Sőt Garzó nagy hite és tudása még a kitünő mester mellett is képes újabb szempontok szerint, hatásos példák alapján világítani meg egyes részleteket. E magyarázatok nemcsak a szöszéken használhatók sikerrel, hanem még mint épületes olvasmányok is ajánlhatók. A nagy terjedelmű könyvet még 1882-ben kezdte el magyarázni Garzó s most 12 év után fejezi be, — összesen 85 templomi órára osztva be. Az új testamontomi könyvek közül már csak a Máté evangélioma, a Rómába, Thessalónikába, Timotheushoz, Filemonhoz írt levelek, meg János levelei vannak hátra. A nagybuzgalmú szerkesztő már ezeknek feldolgozásáról is gondoskodott. Ha ezek megjelenhetnek, egy minden dicséretre érdemes, népszerű, teljes magyarázata lesz nyelvünkön az új szövetségnek. Hiszszük, hogy a közönség nem vonja meg a jeles folyóirattól pártfogását s ebben a hitben ismételve a legmelegebben ajánljuk. A kiadó-szerkesztő tovább is fentartja a közhasznú vállalatot.

A debreczeni hittanszaki önképző társulat
„Közlönye” immár huszonötödik évfolyamába lépett. Megjelent az idejéig két első száma változatos és értékes tartalommal. Közölve van benne Lencz Géza értekezése „Tíz év Debreczen reformálásának történetéből 1547—57.”, melyet a reformáció emlék-ünnepén adott elő, a mint azt annak idején jeleztük. Juhász László 4. é. th. Márk evangéliomáról írt isagogikai tanulmányt. A többi közlemények is érzékről és törekvésről tanuskodnak. Remélhető, hogy mennél több bibliai tanulmányt fogja jelét adni a theologiai ifjúság, a szakpálya iránt érzett benső szeretetének s arra való hivatottságának. Örömmel üdvözljük azt a szándékot, hogy a társulat a jövő tavaszszal negyedszázados fordulati ünnepséget tart s ez alkalomból a társulat multját is megirattja. A „Közlöny” akkori jubiláris számába a régi társulati tagok szintén készséggel írnának alkalmi sorokat. A jelenlegi szerkesztők Juhász László 4. é. th. és Sáfrány Lajos 3. é. th.

A szentvedés történetének főbb alakjai. Husz böjti tanítás, németből áldogozta Nagy Lajos dabronyi evang. s.-lelkész. Nagyobb igények nélküli vázlatokat közül a szerény művecske s közülök az első öt Judás árulásával foglalkozik, Dammann vázlatai után különböző oldaláról tüntetvén azt fel szerző; majd sorra veszi a többi főbb szereplőket: Kajafást, Heródest, Pilatust, aztán a kereszt alatt álló századost (XX); a könyv tartalmát kiegészítik Jézus keresztről mondott szavainak magyarázatai, melyeket szerző következetesen *kereszt-szavak*-nak nevez. A vázlatok közül, mert nem akarjuk kidolgozott predikációknak venni, egy sem szerző tulajdon műve, hanem mind németből van fordítva. Fő ismérvük a gondolatszegénység, a mennyiben szerző nemhogy új gondolatokat csatolt volna az eredetiekhez, sőt inkább elhagyott azokból. Mindenütt történelmi textusok alapján épülvén fel a beszédek, szerző tüzetesebb magyarázatot meg sem kísért, hanem 10—11 versből három gondolatot emel ki és pedig néha saját-ságosan, pl. ez a textusa: Ján. 13, 21—30. Márk 14, 21 a 22-dik vers után beszöve, a miből ezen főtételt következteti: miért bukott el Judás? s ezen felosztást: mert szíve kemény, II. füle süket, III. szeme vak vala. Persze, hogy a sok tekintetben rokon fogalmak egy 3 részből álló beszédnek nem sok új gondolatot kölcsönöznek. A beszédek rövidségök mellett is tartalmaznak feleslegeset. Pilatus a válaszüton kezdetű beszédbe (Ján. 19, 5—16.) egész ok nélkül hozza be és magyarázza szerző az örökkévaló proféta, király és főpap

fogaimait. Judás árulását pedig így írja le: „Nem tündökölték a csillagok, nem ragyogott a hold méla fénye, az ég nem küldött világot a földre” stb. Honnan tudja ezt? az evangyélita ennyit mond: éj vala. Több helyt irálya vét a szabatosság ellen. Így kérdez: ki kísértette meg Judást? s felelete ez: az ördög, a világ, a testiség (8. l.), holott maga megmagyarázza, hogy az ördög nem személy, hanem a gonosz gondolatok; a többiekre még kevésbé illik a ki kérdő névmás. Van ilyen felosztása: Kétségbeesés a világban, önmagában, Istenben; állítja, hogy Heródes ellenségeskedésének kezdete kíváncsiság stb. Egyébiránt szerzőnek már ez évben jelent meg egy gyűjteménye, nem tudjuk, nem annak sikere buzdította-e ennek kiadására. Részünkről tartjuk az elvet: nonum prematur in annum. Kapható a mű szerzőnél (Dabrony, u. p. N.-Alásöny). Ára 1 frt. —z.

b) Nemzeti irodalom.

A magyar nemzet története. 10 kötetben. Milleniumi kiadás. Megjelenik hetenként szombaton. Előfizetés negyedévre (12 füzet) 3 frt 60 kr, félévre (24 füzet) 7 frt 20 kr. Egy füzet ára 30 kr. Szerkeszti Szilágyi Sándor, kiadja az Athenaeum irod. és nyomdai r. társulat. E nagyszabású vállalatnak első füzetét kaptuk, melynek tartalmi gazdagsága, remek illusztrációi és fényes kiállítása fogalmat nyújt az egész nagy műnek irodalmunkban páratlan voltáról. Egyik ismert szépírónk (Benedek Elek) a *legszebb könyvnek* nevezi el egy tárczájában és méltán, mert az ezredéves ünnepre minden egyes magyar embert közelebről érdeklő szebb könyv nem jelen meg. Szerkesztő és kiadó neve a legnagyobb garantiát nyújtják annak jóra való felől; a munkatársak diszes sora is kezeskedik afelől, hogy a nagy nemzeti vállalat kitűzött célja teljes mértékben el lesz érve. Minket, reformátusokat az is nagyon érdekel e vállalatnál, hogy abban a magyar történelem s annak a protestantizmussal összeforrott küzdelmei teljesen objective, páratlanul és elfogulatlanul fognak előadatni. Mert a kálvinista szerkesztőjének bizonynyal lesz annyi befolyása, distingvált munkatársainak annyi tárgy és igazságszeretete, hogy a nyilvánvaló tényeket sem nem szépítve, sem nem rútitva, hanem megfelelő világításban fogják közönségünk elé vinni. Ebben a reményben melegen üdvözljük és ajánljuk olvasóinknak a vállalatot. Felette érdekesnek ígérkezik épen a *reformáció kora*, a mű V-ik kötete, melyet a bécsi udvari levéltár igazgatója, a református Károlyi Árpád ír meg s úgy hiszszük, a keze alatt lévő, sok tekintetben hozzáférhetlen készletből sok új adattal fogja gazdagítani nemzetünk e korbéli történetét. Az Athenaeum nagy nemzeti törekvéseivel igazán hálára kötelez minden magyar embert. Tavaly Beöthy Zsolt kitünő szerkesztésében a legnevesebb írók közreműködésével kezdette meg *irodalmunk történetének* megírását s még az be sincs fejezve, immár egy, az eddigieket magasan túlszárnyaló *Magyar Történelem* megírására és kiadására vállalkozik. Üdvözljük! A művet pedig ismét ajánljuk. Az első füzetben *Marczali Henrik* foglalkozik a magyarok őstörténetével a honfoglalásig. Ugy a szöveg, mint az illusztrációk kiváló.

Szalay József magyar története. Lapunk 45. számának nemzeti irodalmi rovatában már említettük, hogy a Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) könyvkiadó cég a millenium alkalmából új kiadásban bocsátja közzé Szalay Józsefnek, a korán elhunyt kiváló történettudós-nak „A magyar nemzet története” című munkáját, még pedig akképen, hogy annak hézagait Baróti Lajos-sal pótolttatja és azonfelül a szöveget több mint 600

művészeti kivitelű illusztrációval látja el. Szalay munkáját nemcsak az akadémia részéről érte az a kitüntetés, hogy odaitélték neki a Szilágyi-féle 1200 frtos jutalomdíjat, hanem a közönség is oly lelkesen fogadta, hogy rövid pár év alatt az egész első kiadás elfogyott. Szükség volt tehát e második kiadásra, melyet a kiadó cég valóságos díszműnek tervezett, s melyből már előttünk van az első füzet is, mely 4 ívnyi szöveget és több mint 50 kisebb-nagyobb illusztrációt tartalmaz. Az első fejezet a magyarok beköltözése előtti Magyarországot ismerteti, előbb a kőkort bemutatta számos Magyarországon talált kőkori tárggyal, aztán a bronzkort. szintén bronzkori leletek rajzaival. Erre Magyarország legrégebb ismert lakosait ismerteti a szerző. Pannónia és Dacziának a rómaiaktól való meghódítását szintén számos kép illusztrálja - a Traján oszlopa Traján-fórum, a híres Traján-tábla stb. „A római közigazgatás és műveltség Pannóniában és Dacziában“ című fejezetben ki vannak aknázva az ó-budai ásatások. Sikerültek a Pannónia sorsára befolyással volt római császárok arcképei is. A mű előadása népies, egyszerű, világos, folyékony, olyan, a minőnek lennie kell egy a nagy közönség számára szánt munkában. Ismétlen melegen ajánljuk a jeles munkát olvasóink figyelmébe. Egy-egy füzet ára 30 kr., a ki előfizet 6 füzetre 1 frt 80 kr.-ral, 12 füzetre 3 frt 60 kr.-ral, 24 füzetre 7 frt 20 kr.-ral, a füzeteket bérmentve kapja. A teljes mű mintegy 65 füzetre fog terjedni. Gyűjtőknek minden 7 példány után egy tiszteletpéldánnyal szolgál a kiadóhivatal. A megrendelések a kiadócézhez intézendők: Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai), Budapesten, Andrassy út 21.

c) Jogtudomány.

Tripartitum Opus Juris Consuetudinarii Regni Hungariae. Magyarország szokásos jogának *Hármas könyve.* Irta *Werböczy István.* Az eredeti kiadás latin szövegét közölte, magyarra fordította, jegyzetekkel és a mű történetének megírásával kísérte *Csiky Kálmán,* a jog- és államtudományok doktora, a m. kir. Józsefműegyetemen a közigazgatási jog nyilvános rendes és a tudomány-egyetemen a magyar magánjog magántanára. Budapest, 1894. Nyomatott a m. kir. egyetemi nyomdában. Ára 5 frt. — A tudós és jeles kiadó, dr. *Csiky Kálmán,* kinek neve a mi egyházi és tanügyi köreinkben is ismeretes és tisztelet tárgya, elegendő biztosítékot tud nyújtani arra nézve, hogy a Tripartitumnak e kiadását, a mely latin és magyar szöveget tartalmaz, ajánlani merjük mindazon olvasóinknak, a kik a régi magyar jogélet e legnevezetesebb irodalmi terméke s a régi magyar jog ez elsőrendű forrása és lelhelye iránt érdeklődnek. Sőt e munka becse arra is kötelez, hogy tüzetesebb ismertetésének legközelebbi lapunkban tért nyissunk.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A református egyetemes konvent f. hó 20. és 21. napján tartott Budapesten a ref. főgymnasium dísztermében, Kun Bertalan püspök és Tisza Kálmán főgondnok elnöklete alatt. Az elnöklő püspök megnyitó imádsága után, kegyelettel emlékezett meg az elhunyt nagyérdemű konventi világi elnök id. br. Vay Miklós haláláról, a kinek elévülhetetlen érdemei jegyzőkönyvileg örökítették meg. Első tárgyal Tóth Sámuel jegyző előterjesztette, miszerint a *zsinati törvények* az anyaországban az igazságügyi és belügyi miniszterek intézkedése folytán *kihirdették,* a mi tudomásul vétetett s ezzel

kapcsolatban a horvát bánhoz megkeresés küldése határozottatott a törvénykiadás foganatosítása tárgyában. Másod sorban tárgyalás alá került és hosszabb eszmecserét keltett a *lelkészi javadalmak összeírása* ügyében kelt miniszteri leirat, a melyre vonatkozólag azt határozták, hogy a „jelentő ívek“ adataiból az esperesi hivatalok által nyújtandó felvilágosítások után, egy bizottság készítse el a szükségelt kimutatást, a mely bizottságba beválasztották elnökül Beöthy Zsigmondot, tagokul pedig Baksay Sándort, Bernáth Elemért, Bartha Lajost, Fejes Istvánt, György Endrét és Széll Kálmánt azzal a megbízással, hogy a munkálat a tavaszi rendes konventre beterjesztendő. Szintén bizottsághoz tettek át a hódmezővásárhelyi és pápai főgymnasiumok *segélykérvényei* s a kassai ref. egyháznak a vallásánári tanszék betöltésére vonatkozó beadványa. — Elénk vitát keltett a kultuszminiszternek az a rendelete, hogy a tiszán-inneni kerület 9 iskolájában alkalmazott *lelkésztanítók* helyett okleveles rendes tanítók választandók. A tiszán-inneni kerület a rendelet visszavonásának kieszközlését kéri a konventtől. Ily értelemben szólalt fel Fejes István, míg György Endre s Tisza Lajos gróf közvetítő indítványa után kimondta a konvent, hogy felkéri a minisztert rendeletének függőben tartására, egyszersmind az iskolaügyi bizottságot utasította, hogy az általánosan érzett tanítóhiány okairól s a betöltetlen állásokról az egyházkerületektől febr. hó végéig beterjesztendő adatok alapján tegyen jelentést, hogy a tavaszi konvent érdemlegesen határozhasson ez ügyben. — A konvent legfőbb tárgya: az országos ev. ref. lelkészi özevgy-, árva- és nyugintézet szabálytervezete, a második napon került szőnyegre. Nagy gonddal, tárgyilagossággal és áttekinthető módon terjesztette elő az ügyet Széll Kálmán, mint előadó. Az egyes egyházkerületek ide vonatkozó és egyházi lapjaink, közelebről Lapunk útján is, közösen ismert nézeteinek mérlegelése után, úgy az előadó, mint Tisza Kálmán, Degenfeld József gróf és Beöthy Zsigmond felszólalásai alapján a konvent a munkálatot új javaslat-tételre a konventi bizottságnak adta ki azzal, hogy ez a javaslatot az egyes egyházkerületek meghallgatása mellett elkészítvén, azt a jövő évi őszi konventre terjeszse be. Ezzel az ülés véget ért.

— **Főiskolánk körében** sokáig emlékezetes lesz az a látogatás, melyet itt Kossuth Ferencz tett e hó 19. napján délelőtt több orsz. képviselő kíséretében. A nyilvános olvasóteremben egybegyült tanárok élén dr. Öreg János akadémiai igazgató üdvözölte, megemlítvén, miszerint ha bár nem mutathatunk is díszes palotát, gazdagon felszerelt tantermeket, gyűjteményeket, de dicsekedhetünk mindig a szegény protestáns hívek áldozatkészségének eme hangosan beszélő bizonyosságával, a mely a hazai s nemzeti művelődésnek már a múltban is sok századon át a legnagyobb szolgálatokat teljesítette s reméljük hogy jövőben is hosszú századokon át ugyan-ezt fogja tenni. Szépen utalt továbbá arra, miként iskolánk nemcsak a hit és tudomány, hanem a nemzeti érzés, a hazafiui lelkesülés ápolásának, fejlesztésének is felszentelt csarnoka, a mely hazánk ujjaszületésének nagy eseményiről lelkesítő dolgokat hirdet a nemzedékeknek. Végül szives köszöntés után bemutatatta a különböző tanszakok tanárait. Kossuth Ferencz, az igazgatónak átgondolt és egészen alkalomszerű beszédére válaszolva, áldást kívánt a főiskolára és tanárai működésére. — Ezután megtekintette a nagy könyvtárt és képgyűjteményt, a hol Géresi Kálmán; az oratóriumot, a hol Tóth József, az állat és ásvány muzeumot, a hol Dóczi Imre és a természettani szertárt, a hol K. Kiss József

kartársak nyújtottak kellő tájékoztatást. A diszteremből a fölépcsőn az udvarba érve, itt Nádudvari Jenő 4 jh. üdvözölte az ifjuság részéről, mire ő szíves szavakkal válaszolt, munkásságra buzdítván a tanulókat. A látottak és tapasztaltak felett örömeinek adván kifejezést, a tanuló-ság éljenzése közben meghatottan távozott az ő Alma Mater békés hajlokából.

— **A klerikális sajtónak nagy öröme telik abban,** hogy Debreczent felelőssé teheti a napokban itt lefolyt némely sajnálatos incidensekért. Nemcsak igen ékes párhuzamot von Debreczen és a népgyűlésező Sz.-Fehérvár között, hanem szembeállítja egymással hazánk két nagy vidékét, a keletet és nyugatot, a Tiszavidéket és a Dunántúlt, minden jót és érdemet az utóbbinak, minden rosszat az előbbinek tulajdonítva. Mert hiszen a Dunán túl török meg a Vatha-féle pogány reakció, onnan árad szét a benzések czelláiból a nevelés, ott üdvözlik először Róbert Károlyt a magyar állami nagyhatalom megalapítását, ott talál menedéket az üldözött katolicizmus, midőn a Kelet a törökséggel, Gusztáv Adolfal stb. czimborál tulajdon hazájának épsége, egysége és szabadsága rovására (!), ott támadnak Zrínyiek, Jurisicsok, ott verik meg a törököt döntőleg, ott születik meg a magyar nemzeti eposz a Zrínyiászbán, a magyar dráma Vörösmarty és Kisfaludi K., a magyar művészies Iyra Kisfaludy Sándor alkotásaiban, sőt ott ringatták bölcsőjét az Esterházyknak, (talán még Esterházy Miklós Móríc és Zichy Nándor grófoknak, a népgyűlésben utazó úgnőköknek is), Deák Ferencznek, Széchenyinek, egyengeték a kibékülés útját az ónodi és debreczeni detronizáció után, s (a mi legfőbb) ott merték kimondani legelőször, hogy Magyarország a kereszténységnek köszöni ezeréves kulturáját s azért azt kipusztulni nem engedik. (Nagy bátorság kellett hozzá!) Ellenben keleten Kossuthot ünneplik Czegléden, Vásárhelyen úgy mint Debreczenben, Bocskayt, Bethlent, az „evangyéliomi Dácia” megalapítóját, Thökölyt, a Knox és Kálvin-féle republikánus demokratságot emlegetik. Jól tudhatnák pedig a jezsuita urak, hogy valamint Sz.-Fehérvár nem tehet arról, hogy benne kath. népgyűlést tartanak, a nélkül, hogy a város értelmisége s polgársága abban részes volna, épen úgy nem lehet felelőssé tenni Debreczent egyesek tapintatlanságáért. A Bocskay, Bethlen stb. kérdésben pedig oly messze állunk egymástól, mint a történelmi igazság és hazafiasság a ferdítéstől és a honárulástól.

— **A székesfehérvári kath. nagygyűlés** nov. 18-án ment végbe. Egy csomó feudális főúr s a klerikálisok, a mint történni szokott, összecsoportították részint saját alkalmazottaikat, részint pedig a műveletlen tömeget s hadat izentek ujjal minden olyan vívmánynak és eszmének, a melyet minden becsületes magyar ember mindenkör szíve vérével oltalmazott s kész ma is oltalmazni, a melyet lelkesedésének teljes erejével emel fel az eszményiség tiszteletre méltó magaslatára, hogy hazafias munkájában elérendő czé pontul szolgálhasson. Különbem nem is érdemes e tények és törekvések kritikájába bocsátkozni, mert hiszen alatta állanak azok minden alkalmazható kritikai mértéknek. Elég egyszerűen felsorolnunk e gyűlésen hozott határozatokat: Az országgyűlési képviselőválasztások alkalmával csak katolikus jelöltre szavaznak, s egyúttal bizalmat nyilvánítanak az egyházpoltikai javaslatok ellenzői iránt. A kath. egyleti életet a pápa által kijelölt irányban elő fogják mozdítani. A munkások, kisbirtokosok sorsának javítására fognak törekedni s kívánják a gyermekeknek kath. szellemben való nevelését. Ohajják a Pázmány-egyetem (?) katholicussá tételét; a vegyes házasságokból származó gyer-

mekek katolikus nevelését. A polgári házasság megszüntetésére a szentesítés után is törvényes (?) küzdelmet folytatnak. A recepcziót, a felekezetenküliséget kárhoztatják. Autonomiát kérnek, s végül kéri a királyt, hogy az egyházpoltikai javaslatok szentesítését tagadja meg. És e gyűlés munkálkodásához nemcsak a pax-os Vaszary primás a püspökökkel, hanem még a legnépszerűbb főherczeg is gratulált.

— **A főiskolai énekkar** e hó 19-én tartotta két kegyes alapítója Vajdai Nagy Lajos és neje Dobozi Erzsébet emlékére szokásos évi gyászünnepejét, melyen az elhunyt alapítók rokonai közül megjelentek: Dobozi Eduard kataszteri hivatalnok és családja, Hanke Emil ügyvéd és családja; továbbá jelen volt Balogh Ferencz felügyelő tanár, ki szép beszédben emlékezett meg az alapítókról, melyet Tárca rovatunkban közlünk. Tanuló ifjuság szép számmal volt jelen. Ez alkalommal osztott ki az alapítvány kamata 5 érdemes énekkari tag névszerint Nagy Márton Valády Mátyás, Bakóczy Endre, Öry Tamás hittanhallgatók és Hajdu János 1 jh. között egyenlő részletekben. Az ünnepélyen gyászdalt és több világi mű dalt adott elő az énekkar.

— **Az erdélyi egyházkerület** igazgató tanácsa Szász Dornokos püspöknek a nagy enyedi theol. akadémiá válságos helyzetéről szóló jelentéséből mély sajnálattal vett tudomást arról, hogy a nagyenyedi theol. akadémián a papképzés ügye majdnem teljesen fenakadt azon súlyos csapások folytán, melyek az intézetet a közelmúltban, részint egyes kiválóbb szakérők váratlan elhunytá, részint egyik tanár szolgálatképtelensége miatt sulytották. Javasolja tehát a püspök, hogy az előadó nélkül álló tantárgyak ellátására ideiglenes tanerők alkalmazása iránt tétessék intézkedés. Az Igazgató-Tanács a helyzet tarthatatlan voltát belátván, a püspök javaslatának elfogadásával, a Bethlen-kollegium Előjáróságát fölhívni határozta, hogy a teljesen szolgálatképtelenné vált Garda József tanárt helyezze végleges nyugalomba; a kateketika és cura-pásztorális előadására, valamint a szeminárium vezetésére Szilágyi Farkas, ottani lelkész, és az újszövetségi biblia-theologia előadására és népszerű biblia-magyarázatra Nagy Károly, ugyancsak oda- való lelkész kérje föl. Ugyancsak a püspök indokolt előterjesztésére, elhatározta az Igazg.-Tanács, hogy a kolozsvári theol. fakultás tanári állomásainak meghívás útján való betöltését folytatva, az ő szövetségi exegetikai tanszékre dr. Kecskeméthy István, paksi evang. ref. lelkész hívja meg, ki ezen állásra való képesittségének, irodalmi működése által, több jelét adta, s ki a hozzá intézett kérdésre válaszólag, ki is jelentette, hogy az évi 1500 forint fizetéssel, négy szoba, s mellék-helyiségekből álló szabad lakással, s a nagyobb fizetésbe leendő előlépés jogával összekötött ezen állomást elfogadni hajlandó. Tekintettel a n.-enyedi theol. akadémia ismeretes helyzetére azonban, azt is elhatározta az igazg. tanács, hogy nevezett már a f. isk. év 2-ik felére szolgálatra hívja be s a kolozsvári intézet megnyitásáig a n.-enyedi akadémiahoz exmittálja, az ő- és új-szövetségi exegézis és új-szövetségi hellén nyelv tanítására.

TARTALOM-JEGYZEK: A polgári házasságról. Gulyás Lajos. — Viribus unitis. Bacsoni Lajos. — Tárca: A Zsidókhöz írt levél kritikai és bibliai theologiai szempontból. — Balogh Ferencz felügyelő tanár megnyitó beszéde. — Tanügy: A néptanítók helyzetéről. Nádudvari L. — Közéletünk: Új gondolat az „Országos ev. ref. lelkész özevgy-árva gyámintézet”-re vonatkozólag. Veress Imre. — Irodalom. — Különfélék.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

Dr. ERDŐS JÓZSEF és Dr. BACZONI LAJOS.